

ΓΙΑΝΝΗ ΛΥΜΠΕΡΟΠΟΥΛΟΥ

Νεοελληνική πολιτιστική μαοτυρία

I

Παζαριοῦ ἀνατομή

II

Παιδική μνήμη

ΙΠΠΟΝΙΚΟΣ

Παζαριοῡ ἀνατομή

Υπεύθυνος Έκδοτης
ΓΙΑΝΝΗΣ ΛΥΜΠΕΡΟΠΟΥΛΟΣ
Άλεξ. Σούτσου 5 - Άθηναι Τηλ. 613.661

ΓΙΑΝΝΗ ΛΥΜΠΕΡΟΠΟΥΛΟΥ

Νεοελληνική πολιτιστική μαρτυρία

I

Παζαριοῦ ἀνατομή

ΔΗΜΟΣΙΑ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ
ΚΟΝΙΤΣΑΣ
ΑΡ. ΕΙΣΑΓΟΓΗΣ 52611
ΗΜΕΡ. ΕΙΣΑΓΟΓΗΣ 5.4.2011
ΤΑΞΗ. ΑΡ. 889.3 ΛΥΜ

κωδ. ΕΠ. 7017

ΑΘΗΝΑ, 1971

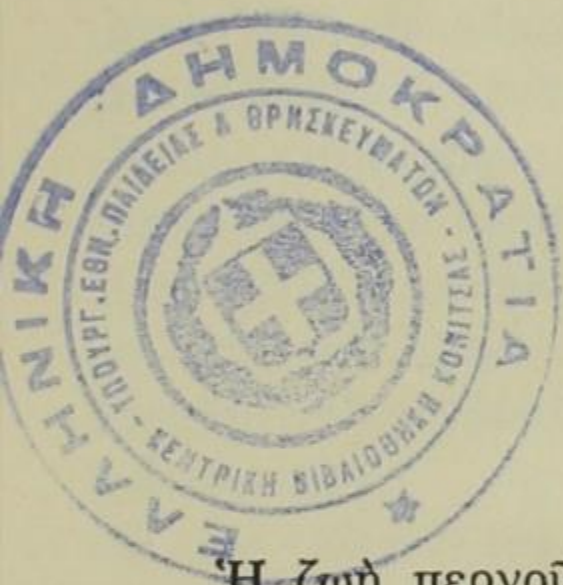
Ἡ Κόνιτσα τοῦ «Παζαριοῦ» κι' ὁλόκληρου τοῦ κύκλου τῆς «Νεοελληνικῆς πολιτιστικῆς μαρτυρίας» ἔχει στοιχειοθετηθῆ μὲ πρόθεση ν' ἀνταποκρίνεται περισσότερο σ' ἓνα χῶρο αὐθεντικό, μ' ἔντονη τὴν ἀτμόσφαιρα τῆς νεοελληνικῆς κουλτούρας καὶ λιγότερο στὴν συγκεκριμένη μικρὴ ἐπαρχιακὴ μας πόλη, ποὺ δὲν σιτάθηκε παρὰ σὰ μιὰ πρόφαση.

Ἡ περίπτωσή της θὰ φέρη στὴ μνήμη ὄλων ἐκείνων, ποὺ στοχάζονται πάνω στὸ διαχρονικὸ ἐγὼ τοῦ τόπου πῶς, χιτὲς ἀκόμα, τὸ ρωμαϊκὸ ὁλόκληρο, ἀπὸ τὸν Πόντο ἴσαμε τὴν Κρήτη, τὴν Κύπρο, σ' ὅλα τὰ Βαλκάνια, δεξιὰ, ζερβά, παντοῦ, ζοῦσε τὴν ἴδια ἀτμόσφαιρα.

Καὶ πῶς,

τούτη ἡ βαθιὰ ἐμποτισμένη μ' ἀπροσχημάτιστο ἀνθρωπισμὸ κι' ἀδερφοσύνη, σιὰ ὄρια ἐνὸς τοπικοῦ διακοινοτικοῦ συσχετισμοῦ, ἀτμόσφαιρα (κνιταρικὸ στοιχεῖο τῆς ὑπόστασής μας καὶ χθόνιο μήνυμα) δὲν παραμερίζεται δίχως τραγικὲς συνέπειες γιὰ τὴν ποιότητα τῆς ζωῆς.

Ἡ ζωὴ περνοῦσε ράθυμη κι' ἀχρωμάτιστη στὸ Παζάρι τῆς Κόνιτσας, ὅπως λέγαμε τὸ κῶρο τῆς ἀγορᾶς, μὲ τὰ μαγαζιά, τῆς ἐπαρχιακῆς μας πολιτείας.

Ἵποτονικὲς συναλλαγές.

Ἄσημαντες πρᾶματιες.

Σαράντα δράμια λάδι. Ἕνα φύλλο μπακαλιάρο. Μιὰ καρτελίνα ἐλιές. Δυὸ δραχμὲς ξυλοκέρατα. Ἕνα κερί γιὰ τὴν ἐκκλησιά. Ἕνα κάρτο ζαχαράτα γιὰ τὰ παιδιά. Σιναπόλαδο γιὰ ἰλιάτσι (φάρμακο). Καὶ λίγο τσουένι γιὰ πλύσιμο.

Παλιότερα τὸ Παζάρι τοῦτο, ἕνας δρόμος ὄλος κι' ὄλος, ἀπὸ γυαλιστερὸ καλντερίμι, γύρω στὰ πεντακόσια μέτρα μῆκος, ὅπως φράζονταν στὶς ἄκρες του μὲ δυὸ σιδερένιες πόρτες, κι' εἶχε τὶς πλάτες τῶν μαγαζιῶν του πρὸς τὰ ἔξω, χωρὶς ἀνοίγματα, ἔμοιαζε μὲ περιχαρακωμένο μεσαιωνικὸ στρατόπεδο.

Φύλακες ἀρματωμένοι ἀπ' τὴν κορφή ὡς τὰ νύχια, κλειδαμπάρωναν μὲ τὸ βασίλεμα τοῦ ἡλίου, αὐτὸ τὸ κάστρο καὶ τὸ φύλαγαν ὀλονυχτὶς ἀπὸ μέσα, περιδιαβάζοντας ἀπὸ τὴν μιὰν ἄκρη στὴν ἄλλη. Προνοητικὰ παλληκάρια, ὅπως ἦταν, φρόντιζαν νὰ γίνεταί ἀντιληπτή, ἀπ' ἔξω, ἡ ἄγρυπνη παρουσία τους, χτυπώντας τὰ κατάφορτα σὲ πρόκες τσαρούχια τους, πάνω στὸ γρανιτένιο καλντερίμι.

Οἱ τελευταῖοι τῆς παλιᾶς γενιᾶς φύλακες (πασβάνηδες): Ντομπόλας, Γούσια Τσάκας καὶ Μπαλέτσος. Μυθικὰ πρόσωπα γιὰ τὴν παλιὰ Κόνιτσα. Ἀτέλειωτες οἱ ἱστορίες τους γιὰ τὶς δῆθεν παλληκαριές τους... Ἰσχυρίζονταν, ἀνάμεσα σοβαρὸ κι' ἀστεῖο, πὼς κάποια μεσάνυχτα, πού εἶδαν ἀπ' τὸ Παζάρι τῆς Κόνιτσας, φύλακες αὐτοί, στὸ Ἀγκάθι τοῦ Λάζαρου (ἀπόσταση, γύρω στὰ πέντε χιλιόμετρα), φωτιές ἀναμμένες καὶ κατάλαβαν πὼς ἐκεῖ λημέριαζαν ληστές, ἔρριξαν μὲ τὴ σφήκα τους, ἔσβησαν τὶς φωτιές καὶ σκόρπισαν τὴ συμμορία...

Τὰ πράγματα φαίνεται πὼς δὲν ἦταν τόσο εὔκολα, κεῖνα τὰ χρόνια στὴν Κόνιτσα.

Ἀρβανίτικες φάρες, ἀπ' τὰ μέρη τῆς Κολώνιας, συνεχίζοντας μὰ πανάρχαια παράδοση, (αὐτὴ πού ἀπέτελεσε τὴν αἰτία, νὰ ἐγκαταστήσουν οἱ αὐτοκράτορες τῶν βυζαντινῶν φρουρὲς στὰ περάσματα τῆς Πίνδου, ἀπὸ βετεράνους λατινόφωνους στρατιῶτες καὶ νὰ φιαχτοῦν ἔτσι τὰ βλάχικα χωριά) συγκροτοῦσαν στὰ μισόκρυφα, στὰ μιοσεπίσημα, τὸν καιρὸ τῆς ἀνέχειας, συμμορίες πλιατσικολόγων, πού λυμαίνονταν τὶς πολιτεῖες καὶ τὰ χωριά τῆς Ἡπείρου καὶ τῆς Μακεδονίας. Ἀκρίδα ἀπ' ὄπου περνοῦσαν. Ρήμαζαν τὰ πάντα. Διάλυαν ἀκόμα καὶ συνοικισμούς.

Ἡ Κόνιτσα κέντρο ὡς ἦταν τοῦ τοπικοῦ πλούτου, ἔγινε καρφὶ στὸ μάτι τους κι' ὁ μέγας τους καημός. Οἱ Τοῦρκοι ζαπτιέδες λιγοστοί, ὅπως εἶναι κι' ἀνήμποροι, ἀδιαφοροῦν ἢ συμμετέχουν καμμιά φορὰ στὰ κέρδη τῶν πλιατσικολόγων.

«Ἐβουλεύθην... (λέει ὁ Ἡπειρώτης περιηγητής, στὰ τέλη τοῦ περασμένου αἰώνα), νὰ ἐξακολουθήσω τὴν πρὸς τὰ βορειοδυτικὰ τῆς Ἡλείρου πορείαν, κατὰ τὸ ἐσχεδιασμένον δρομολόγιον, ὅτε αἴφνης ἀκούω πάρα πολλά, ὅτι παντοῦ περιφέρονται λησταί, κακοῦργοι, κλέπται, οἵτινες

έν Μπάγια ήρπασαν τόν οἶκον ένδός ίερέως καί ήχημαλώτισαν τόν υἱόν του. Έν Δραγαρίω έκακούργησαν καί έπλήγωσαν άνθρώπους. Έν Βωβούση έλεηλάτησαν. Έν Δοβρινόβω ήχημαλώτισαν δύο οἰκογενειάρχας. Έν Γρεβενίτι ήρπασαν δέκα γυναίκας. Έν τῇ Μονῇ Τσόρας κατέστρεψαν τήν έπισημοτέραν οἰκογένειαν. Έκ Κοκουλίου δι' έπιστολῶν άπειλητικῶν ζητοῦσαν έκατοντάδας τινάς λιρῶν. Έκ Δεματίου ώσαύτως. Ἔλλα κακουργήματα διεπράχθησαν έν Βανίτσα. Έν Κονίτση κατά τήν δεκάτην ώραν τῆς ήμέρας πενήκοντα λησταί εισέβαλον είς τήν οἰκίαν τοῦ πλουσίου Ν. Μπεκιάρη, ήν διήρπασαν μέχρι βελόνης συμπαραλαβόντες καί τόν οἰκοδεσπότην, όν απέλυσαν άντι 1.500 λιρῶν. Ἔλλον δέ έξάδελφον αὐτοῦ έφόνευσαν. Έκ Φούρκας άπήγαγον ένδεκα άνθρώπους. Νεάνιδα δέ έκ Μπουμπούτσικας απέλυσαν διακεκορευμένην. Ὁ Κορδίτσα άγας μετά 150 χορεύουν είς τά βουνά μετά τυμπάνων καί σαλπίγγων. Τό όρος Δέντσικον, παρά τήν Κολώνιαν τaráσσεται άπό τόν κόναβον τῶν ποδῶν τῶν κακούργων. Έν Παραμυθία καί Ἀργυροκάστρω συμβαίνουσι άνυπολόγιστα δυστυχήματα. Καί λοιπῶν κακουργιῶν καί ληστειῶν τὸ άνάγνωσμα»...

Καί δέν είναι μόνον οἱ Ἀρβανίτες, φόβος καί τρόμος. Μέσ' τήν άναμπουμπούλα χαίρονται κι' άλλοι λύκοι. Τόν Ἄλη Τσογμένη, τόν Ὁσμάν Μαρίτσα, τόν Βελίκ Φράσαρη, τόν Κιαζίμπεη, τόν Κορδίτσαγα καί τόν Σιλιχτάρ Πόντα, διαδέχονται ό Λεωνίδας κι' ό Νταβέλης, ό Γκίκας κι' ό Γκαρέλλης, ό Κακαράντζας, ό Τζήμας, ό Καλόγερος, ό Γιαννούλης, ό Καραμαγκιόλης, ό Τόπης, ό Ἀποστολάκης, ό Μπαλατσός, ό Κούτσικος, ό Κούσιος, ό Μακρής, ό Σουλιώτης, ό Παλαβός, ό Λάζος, ό Βαρβέρης, ό Λιάκος, ό Κοντογιῶργος, ό Τζιμάνης, ό Κελεπούρης..... Ὅλοι τους άνθρωπόμορφα τέρατα. Έγκληματική καί βρώμκη φάρα.

«Ἡ μόνη διαφορά πού ύπάρχει μεταξύ τῶν διαβόλων

καὶ τῶν ληστῶν, εἶναι ὅτι οἱ διάβολοι εἶναι λιγώτερο μαῦροι ἀπ' ὅ,τι νομίζουμε κι' οἱ ληστὲς περισσότερο βρώμικοι, ἀπ' ὅσο μπορεῖ κανεὶς νὰ ὑποθέσῃ...».

Ἡ ἀνασφάλεια ποὺ ἐπικρατεῖ, σφίγγει τὶς καρδιὰς τῶν ἀνθρώπων, ποὺ ἀνήσυχτοι ἀμπαρώνονται ἀπὸ νωρὶς στὰ σπίτια τους, διατηροῦν χουσιμεκιάρηδες γιὰ φύλακες καὶ διαβάζουν μετὰ μανίας: τὴν «Περιπέτεια πολυημέρου αἰχμαλωσίας ἐν Ἠπείρῳ», Ι. Μεγκλίδου 1882. «Τεσσαράκοντα ἡμέραι αἰχμαλωσίας ὑπὸ τῶν λησιῶν» Ν. Βεκιάρη 1884. «Ἀπομνημονεύματα περιπετειῶν τριμήνου αἰχμαλωσίας» Α. Σακελλαρίου, 1888. «Μιὰ αἰχμαλωσία» Θ. Φραγκούλη 1896...

Τὰ μαγαζιά τοῦ Παζαριοῦ, τῶνα μὲ τ' ἄλλο, σχεδὸν ὅλα ὅμοια μεταξύ τους, ἦσαν φιαγμένα, γιὰ λόγους ἀσφάλειας, ἀπὸ ἓνα τετράπαχο πέτρινο θόλο, αἰώνιας ἀντοχῆς. Ἡ πρόσοψή τους, τὸ μόνο ἀνοιγμα, ἔδινε πρὸς τὸ δρόμο τοῦ Παζαριοῦ, χωρὶς τζαμαρία κι' ἔκλεινε τὸ βράδυ μὲ ξύλινα τεπέγκια. Τὰ τεπέγκια σφαιλίζονταν ἀπὸ μέσα μὲ σιδερένιες μπάρες, κι' ἔπειτα κλείδωναν στὸν πορτοστάτη μὲ κάτι τεράστια κλειδιά. Μὲ τὰ κλειδιά αὐτά, σύμβολο τοῦ μαγαζάτορα, ἐμεῖς κάναμε ἀργότερα τὰ βαρελότα τῆς πασχαλιᾶς, σφινώνοντας μέσα στὴν κάννη τους, μπάρουτι ἀπὸ κίκια ἢ τρίμμα ἀπὸ σπύρτα, ποὺ τὰ ἐκφυροκροτούσαμε μ' ἓνα καρφὶ - ἐπικρουστήρα, χτυπώντας τα στὸν τοῖχο.

Νᾶμεινε τάχα σήμερα κανένα ἀπ' αὐτὰ τὰ μαγαζιά, ποῖος ξέρει; Ἐνα - ἓνα πῆραν τὸ δρόμο τους κι' ἐξαφανίζονται, ὡς τὸ τσιμέντο κι' ἡ κακογουστιὰ εἰσβάλλουν ἀκάθεκτα στὸ γραφικὸ αὐτὸ χῶρο τῆς μεσαιωνικῆς παράδοσης.

Μαζὺ μὲ τὸν τύπο αὐτῶν τῶν μαγαζιῶν, χάνονται σιγὰ σιγὰ κι' ὅλα τὰ παλιὰ ἐπαγγέλματα. Στὴν ἀρχὴ ἔ-

σβησαν οί γουναράδες. Ἔσβησαν ἔπειτα οί βυρσοδέψες, ποῦχαν τ' ἀργαστήρια τους σὸν Ἀηγιάννη. Μὲ τὸν καιρὸ χάθηκαν οί σαράφηδες οί λεγόμενοι τραπεζίτες τῆς Κόνιτσας, ποὺ ἔκαναν τὸ ἐμπόριο, ἀλληλογραφώντας μὲ τὴ Βενετιὰ καὶ τὴ Σκόντρα, καὶ κοπιάροντας τὰ γράμματά τους στὴ γραφικὴ βίδα.

«Ἐλαβα τὴν τιμίαν σας, γραμμένη Ἰανουαρίου 10 καὶ ἀναγνόμεντας ἐχάρην τὴν καλήν σας ὑγείαν.... σᾶς δίδω καὶ τὴν εἶδησιν διὰ τὸ γροπέττο μὲ ἄγγουρα 600 ὀποῦ ἐστείλαταν εἰς χεῖρας... Θέλετε μοῦ ψωνίσει τὰ κάτωθεν ἤδη καὶ μὲ κάθε ἀβατάντζο σὶ τὸ ψώνισμα, καὶ διὰ σολδία δόσετέ μου ὀρδινία νὰ τὰ μετρήσω μὲ τὴ συνηθισμένη διορία...

Ψώσκουφες φίνες, φάμπρικα μπασᾶ σταγράντες, ἀπὸ τὶς μακρύτερες, Δουζίνες Νο 1.

Καπέλλα ντὰ ὄμο, ἀλαμόδα φίνα λίρ 10 τὸ ἕνα, Δουζίνες Νο 1.

Καπέλλα παιδιάρικα, πάστα καλὴ Δουζίνες Νο 1....

Μπρόκες σιδερένιες ντὰ τελὲρ χιλιάδες Νο 6

Ἄσῆμι, φύλλα μεγάλα διὰ ἀγιογραφίες χιλ. Νο 2 Νὰ τὸ κυτάξης νὰ μὴν εἶναι πατίδο καὶ δὲν βγαίνουν τὰ φύλλα...

Γυαλιὰ μ' ἕνα γρόπο...

Ἴδὸ ἄνωθεν πράγμα ὅσο ἤμπορτᾶρε σιγουραρίστε καὶ στείλτε εἰς κορφούς...»...

Αὐτοὶ δάνειζαν τὸν κοσμάκη, ἀκόμα καὶ τὶς φαμίλιες τῶν Τούρκων μπέηδων καὶ τᾶπαιρναν «σούμα» τὸν καιρὸ τῆς συγκομιδῆς...

...Στὸ τέλος ξαφανίστηκαν οί καποτάδες, οί τσαρουχάδες, οί σαμαράδες, καὶ τὰ χάνια, ποῦχαν σὶς θολωτὲς εἰσόδους τῶν τὰ ώραῖα φανάρια. Τὰ πράγματα, τὰ πῆρε τὸ ρέμα τῶν καιρῶν κι' ἀλλάξανε. Οί ἄνθρωποι, ἀπὸ ἕνα περίεργο φυσικὸ νόμο, λὲς καὶ ξέμειναν. Ἐπαναλαμ-

βάνονται σχεδόν οί ἴδιοι. Ἦλλαξαν ἐπαγγέλματα, ἀλλὰ ζοῦν στὸν ἴδιο ρυθμό. Στὸν ἴδιο ἀέρα.

Χασομέρηδες σεργιανοῦν, ἀπὸ μαγαζὶ σὲ μαγαζὶ, ἀξούριστοι μεσοβδόμαδα (ἢ δουλειὰ τῶν μπαρμπέρηδων φουντώνει κάθε Σαββατοκύριακο) καὶ σχολιάζουν πικρόχολα, ἐκείνους ποὺ πρόκοψαν. Μπακάληδες, ἔμποροι, μανάβηδες, στέκονται αἰνιγματικοὶ στὴ σκιά τῶν μαγαζιῶν τους καὶ τρίβουν διαρκῶς τὰ χέρια τους, πότε πλόχερο μὲ πλόχερο καὶ πότε σὰ νὰ πασαλείβουν τὴ ράχη τῶν χεριῶν, λὲς κι' εἶναι βαρυχειμωνιά, καὶ τὰ χουχουλίζουν. Δημόσιοι ὑπάλληλοι, ὁ καθένας μὲ τὸ ὕφος καὶ τὶς ἀντιδράσεις του, στὸ γεγονός τῆς «μεταθέσεώς του» σ' αὐτὸν τὸν ἀκραῖο τόπο, ἀφίνουν τὴν ἐντύπωση (καὶ κυρίως οἱ παλιολλαδίτες), ὅτι «κομίζουν γλαῦκα εἰς Ἀθήνας».

«Αὐτοὶ οἱ κρατικοὶ ὑπάλληλοι — ποὺ οἱ γυναῖκες τους εἶναι χρόνια μεγαλύτερές τους — ἔχουν ἓνα τόσο καϊδευτικὸ ὕφος — σὰν ἀνταλλάσσουν χειρονομίες μὲ τὰ κορίτσια...».

Ὁ κύρ — Γιώργης Πρεμέτης μὲ τὴν ἔντονα ἀρβανίτικη προφορά του — ἀπόλυτα ρυθμισμένη ζωὴ — κάθε μεσημέρι, ἀκριβῶς στὶς δώδεκα, οὔτ' ἓνα λεπτὸ πρὶν, οὔτ' ἓνα λεπτὸ πρὸ ἀργά, ἀναταράζει τὴν ἀρμάθα τῶν κλειδιῶν του — μακάριοι οἱ κατέχοντες — τραβάει τὸ τελέγκι, κάνει τὸ σταυρό του, καὶ μὲ ὕφος τελετουργικὸ — ἢ σβησμένη γόπα τοῦ τσιγάρου μονίμως στὴ γλώσσα — ἀπομακρύνεται χτυπώντας ρυθμικὰ τὸ σιδερένιο τακούνι του, πάνω στὸ μισοφθαρμένο καλντερίμι.

Ἦπάρχουν στὸ Παζάρι καὶ κάποιοι τύποι, ποὺ ξέμειναν ἐκεῖ. Κλωθογυρίζουν μ' ὀρθάνοιχτα μάτια καὶ διασταλμένα τὰ περύγια τῆς μύτης, πεινασμένα θεριὰ — μεγάλες οἰκογένειες, μεγάλες ἔγνοιες, ὁ ἐπιούσιος δὲν

έξασφαλίζεται με λόγια — ζυμώνοντας άκατάπαυστα τὸ τέλμα, σὰν δικολάβοι στὸ τοπικὸ Εἰρηνοδικεῖο, καὶ γίνονται με τὸν καιρό, μύθος στὴν ἐπαρχία — ὑπάρχουν μαγαζιά με τίτλο τ' ὄνομά τους σὰ νὰ λέγαμε «Καφενεῖο ὁ Ἀβέρωφ», ἢ «Ἐδωδιμοπωλεῖον ἢ Συνάντησις». Κανένας δὲν ξέρει με ποιὸ καράβι ξεμπάρκαραν ἐκεῖ.

«...Σοῦ ἀφίνουν τὴν ἐντύπωση πὼς εἶναι ἐκτὸς νόμου, παντοτεινὰ ἐκτὸς νόμου, πὺ ἔχουν ἀνάγκη ἀπὸ μὴν ἄδεια παραμονῆς...»

Ποῦ καὶ ποῦ κανένας τύπος, χορατατζῆς ἢ μισοπάλαβος, δημιουργεῖ μὴ κάποια ἀτμόσφαιρα ἰλαρότητας καὶ παραλλάζει τὴν ἐπίπεδη ἀσημαντότητα.

Μέσ' τὴν καστανὴ καταχνιὰ τοῦ φθινοπώρου, μορφὲς χωρὶς περίγραμμα, κινιοῦνται ἀρκούμενες σὲ μὴ συμβατικὴ εὐτυχία, σαφῶς περιγεγραμμένη ἀνάμεσα στὸ καφενεῖο τοῦ Γεράση, τὸ φοῦρνο τοῦ Στέρτσου, τὸ ἐστιατόριο τοῦ Τζιάκου, τὸ κουρεῖο τοῦ Ζήντρου καὶ τὸ φαρμακεῖο....

«Μορφὴ χωρὶς σχῆμα — σκιὰ χωρὶς χρῶμα — γνέψιμο χωρὶς κίνηση — Παραλυμένη δύναμη...».

Ἡ ἄρνηση σὲ κάθε προσπάθεια ἀνύψωσης — ἀπογείωσης, ἐξιδανικεύεται σὲ μοναδικὴ ἀρετὴ. Ὁ καινοτόμος προγκάρεται ἄγρια. Κι ἔπειτα οἱ ἔμμονες ἰδέες. Οἱ μικροκακότητες.

«Κακὸ χωριὸ τὰ λίγα σπίτια».

Κάποιοι ἀσαφεῖς ὑπαινιγμοί.

«Κι' οἱ στεγνὲς φωνὲς πὺ ψιθυρίζουνε μαζὶ — ἤσυχες κι' ἀσήμαντες — σὰν τὸν ἀγέρα στὸ ξερὸ χορτάρι».

Τέλος, ὑπάρχουν κι' αὐτοί, πὺ δίχως κανένα φόντο,

βασανίζονται, νὰ σταθοῦν ὄρθιοι, στὰ δύο τους πόδια, μὲ τὴν ἰδέα πὼς γίνονται ἔτσι ἀξιοσέβαστοι.

Φτιάχνουν συγκινήσεις, οἱ μόνες συγκινήσεις ποὺ ἀπομένουν σ' αὐτὸ τὸ χῶρο τῆς ἐξορίας, παίζοντας χαρτιά, ντόμινο, καὶ τάβλι.

Ἄχρηστη ἱστορία, ποὺ ποικίλλεται μὲ φράσεις τυποποιημένες

(ντόρτια καὶ μαράζια ποῦχῶ στὴν καρδιά αχ! ἀγάπη μου!... Ἐξ... ἔξ καὶ ξερός... Τριάρες... τρεῖς οἱ μέρες σου κι αὐτὲς στὸ κρεβάτι...)

καὶ χειρονομίες, καμμιά φορὰ πρόστυχες, παράλογες, ἀνάλογα στὸ ζάρι, στὸν παίχτη καὶ στὸν ἐμπαιζόμενο.

Τὸ γέρας τῆς νίκης, κάποιο ζηραμένο ἀπ' τὸν καιρὸ καὶ τὸ κακὸ ἀμπαλάζ — ἄθλιο χαρτονένιο κουτὶ — λουκούμι, ποὺ ὅπως καὶ νᾶχε τὸ πράμα, θάφτανε στὸ σπίτι, ἀκόμα καὶ στὴν ἀρνητικὴ περίπτωση, τὴν περίπτωση τῆς ἥττας, σὰν «ἀξιούμενη» ἀπ' τὴν οἰκογενειακὴ ἱεραρχία, καὶ τάξη, ἐπιθεβαίωση τῆς «ὅπωςδήποτε» ὑπεροχῆς τοῦ πάτερ φαμίλιας, τὴν ὥρα ποὺ ὁ καημένος ὁ Τσιρόνης, ἀποξεχασμένος τώρα πιά κλητήρας τῆς Κοινότητας, θάναβε ἕνα - ἕνα κεῖνα τ' ἀπερίγραπτα τσιμπλοφάναρα, μὲ τὰ μονίμως καπνισμένα λαμπόγυαλα, ποὺ ὑποτίθεται, πὼς φώτιζαν τὶς κακοτοπιὲς τῶν δρόμων καὶ τοὺς λάκκους.

Τὸ «πάτημα» τῆς Κόνιτσας, μέρα μεσημέρι, ἀπ' τοὺς λησταρβανίτες τοῦ Λεσκοβικιοῦ καὶ τὸ ἄρπαγμα τοῦ Νικολάκη Μπεκάρη — ποὺ ἔγινε μὲ τὸν καιρὸ ἀρβανίτικο τραγούδι — λαχτάρισε ἀκόμα καὶ τοὺς ἰσχυροὺς μπέηδες τῆς Κόνιτσας, μέσ' τὰ κάστρα τους, κλεισμένους. Τὰ

Γιάννινα σπάραξαν ἀπ' τὴν κατακραυγή. Κι' ἡ Τούρκικη διοίκηση, πὸν ξεκουράζονταν ράθυμα, σὲ μακαριότητα αὐθεντική, μπῆκε σ' ἐναγώνια συλλογή.

Ἔτσι ἀποφασίστηκε νὰ γίν' ἡ Κόνιτσα ἔδρα στρατιωτική.

Γρήγορα - γρήγορα, χτίστηκαν στὴν ἄκρη τοῦ Μπέρκου, στὸ «Παλιοχώρι πέρα», ὅπως λέγαν οἱ παλιοὶ Κονιτσιῶτες, μεγαλόπρεποι στρατῶνες, πάνω στὰ χωράφια τῆς οἰκογένειας Βέργου, πὸν ἀπλώνονταν σ' ὅλη τὴν πλαγιά αὐτῆ τοῦ Ἀηλιᾶ, μέχρι τὸν λάκκο κάτω. Τὰ χωράφια τοῦτα ἦταν ὅ,τι εἶχε γλυτώσει τ' ἄρπαγμα τῶν Μπέηδων καὶ τῶν γύφτων τοῦ Λεσκοβικιοῦ ἀπ' τὸ παλιὸ τιμάριο τῆς κονιτσιώτικης αὐτῆς φαμίλιας, πὸν στὴν ντοπιολαλιὰ προφέρονταν «Μπέργκου».

Οἱ στρατῶνες αὐτοί, ἔδωσαν κι' ἄπλωσε τὸ Παζάρι. Ἄνοιξαν οἱ πύλες τοῦ περιχαρακωμένου στρατόπεδου καὶ βγῆκε ἔξω, στὴν ἄπλα τοῦ ἀπέραντου λιβαδιοῦ. Ἐνὸς λιβαδιοῦ, ποῦ μείνει χρόνια χέρσο κι' ἀκαλλιέργητο. Τὸ λιβάδι τοῦ Σάϊμ - Μπέη. Ἦρθαν ταξιδεμένοι ἀπ' τὴ Βλαχιά κι' ἀπὸ τὴν Αἴγυπτο κι' ἔχτισαν μαγαζιά γύρω ἀπ' τὴν Πλατεία μὲ τὴν μεγάλη λίπα. Ἦρθαν Μολιστινοί, ἦρθαν Στρατσανίτες, ξεθάρρεψαν μὲ τὸν καιρὸ κι' οἱ ντόπιοι. Γιὰ νὰ βουλευτοῦν τὰ πράγματα, πάνω σ' αὐτὴ τὴν ἀνισόβαθμη πλαγιά, ἔγιναν ζωνάρια καὶ φτιάχτηκαν ταρατσες. Πάνω στὶς ταρατσες τοῦτες φυτεύτηκαν μουριές. Κι' ἦταν χάρμα τὸ σεργιάνι ἀπὸ κεῖ, παίρνοντας τὸν καφέ σου, τοῦ καλοκαιριοῦ ἀργὰ τ' ἀπόγευμα, σὰν κρύβονταν ὁ ἥλιος πίσω ἀπ' τὴν Νεμέρτσικα.

Ἡ καινούργια ἀγορά, γιόμισε καφενεῖα καὶ κουρεῖα. Οἱ ξενητεμένοι ἔφερναν στὸν τόπο ἕνα καινούργιο ρυθμὸ ζωῆς. Στὰ καφενεῖα αὐτὰ κυκλοφοροῦσαν ἀκόμα ἀργηλέδες, ἔβραζε μόνιμα σαλέπι καὶ προσφέρονταν τσίπουρο καὶ βαρύγλυκοι καφέδες φτιαγμένοι μὲ κἀντιο ἢ πετιμέζι. Στὰ κουρεῖα τὸ ξύρισμα γίνονταν χωρὶς πετσέ-

τα. Μιά λεκάνη, ποῦχε σχῆμα φασολιοῦ, ἀκουμποῦσε στὸ στῆθος καὶ συγκρατιόταν ἀπὸ τὸ σβέρκο μὲ δυὸ ἡμικυκλικές λάμες ἀτσάλινες. Ἡ λεκάνη αὐτὴ χρησίμευε γιὰ πολλές δουλειές. Ἐκεῖ προετοιμάζονταν ἡ σαπουνάδα. Ἐκεῖ ἀπορρίπτονταν τ' ἀποξηρίσματα. Ἐκεῖ ἔπλενε τὰ χέρια τοῦ ὁ κουρέας. Τί ἔβγαινε ἀπ' ὅλη αὐτὴ τὴν ἱστορία; Ἐνας Θεὸς ξέρει.

Οἱ μπαρμπέρηδες κεῖνο τὸν καιρὸ κάναν τὸν ὀδοντογιατρό. Βγάζαν δόντια χρησιμοποιώντας ἓνα σπάγγο. Ἐδιναν καὶ γιαιτρικὰ (ἰλιάτσα). Ἐνας τέτοιος κουρέας ἦταν κι' ὁ Νειζήπ Μπαρμπέρης. Ξενόφερτος. Τσιάμης. Ὡραῖος τύπος. Φημισμένος κυνηγός, ποῦταν σὲ θέση μὲ μιὰ σφήκα (ντουφέκι τοῦ παλιοῦ καιροῦ), μόνιμα κρεμασμένη στὸ κουρεῖο του, νὰ πεταχτῆ γιὰ λίγο καὶ νὰ σοῦ φέρη τὸ λαγὸ στὰ χέρια. Λὲς καὶ τὸν εἶχε δεμένο στὰ Γραβίτσα. Τὸν δούλευαν οἱ Κονιτσιῶτες. Ἐπαιζε κι' αὐτὸς μαζί τους. Διηγοῦνται τόσα πολλὰ γι' αὐτόν, ποῦναι δύσκολο νὰ ξεκαθαρίσης ποῖο πραγματικὰ συνέβηκε καὶ ποῖο ὄχι.

Κάποτε, λένε, ὁ Νειζήπ Μπαρμπέρης, ἀπὸ διάθεση νὰ κάνη ὄλο τὸ Παζάρι νὰ γελάση, ἀνάγκασε τὸν κουτσοφλιανίτη Κήτα τζομπάνο, ἓναν ἀγρῖκο καὶ βρώμικο, ἴσαμε κεῖ πάνω, σωστὸ θηρίο, χαμένο στὰ λόγγα μὲ τὰ πρόβατα, ποῦ τὸν ἔβλεπαν μάτια ἀνθρώπου, μιὰ φορὰ τὸ χρόνο, νὰ πάη καὶ ν'ἀρχεται στὰ μαγαζιά, μὲ τὸ κεφάλι μονόπαντα ξυρισμένο, (στὸ σημεῖο αὐτὸ δῆθεν θυμήθηκε ὁ Μπαρμπέρης καὶ σταμάτησε) ἀπὸ τὸν Ζεῖνὲλ κιατίπη (γραμματικό), ποῦ τοῦφτιαζε τὴν αἴτηση, στὸ Νικόλα Ροῦμπο, κι ἀπὸ κεῖ στὸν Τέγο Γιάκα, τὸ σαμαρά, ποῦ θὰ ὑπόγραφαν σὰ μάρτυρες, γιὰ νὰ πάρη τὴν ἄδεια, ποῦ δῆθεν ὁ νόμος ἀπαιτοῦσεν ἀπ' αὐτούς, ποῦχαν παραπάνω ἀπὸ ἑξάμηνο νὰ κουρευτοῦν... Κι ἦταν τέτοια ἡ καζούρα ποῦ τοῦ πάτησαν, τοῦ καημένου, οἱ παζαριῶτες, ὥστε κάτι κατάλαβε κι αὐτὸς στὸ τέλος... Σὰ ζῶο στὸ δόκανο πιασμένο, κούνησε τὸ κεφάλι του φεύγοντας ἀπὸ τὸ μπαρμπέρικο...

—“Αντε ὦρὲ Νετζήπη, ἂν ξαναπατήσω γὼ στὸ μαγαζί σου, ...νὰ μὲ φτύσης.

Οἱ παλιοὶ Κονιτσιῶτες, ἀποδίδουν στὸ Νετζήπ Μπαρμπέρη ἀκόμα καὶ τὴν παρακάτω ἱστορία πού τὴν ἔλεγαν σὰν ἤθελαν νὰ δείξουν μὲ τὴν ἀπλοϊκότητά τους, πὼς ὅταν ἐμεῖς οἱ νέοι δὲν ἐνδιαφερόμαστε γιὰ τὸν τόπο, οἱ μεγαλύτεροι ἔχουν ἕνα πάρα πάνω λόγο νὰ μένουν ἐντελῶς ἀδιάφοροι.

Κάποτε ὁ Νετζήπ Μπαρμπέρης βαρέθηκε τὴ δουλειά του, κι’ ἀποφάσισε νὰ βάλῃ τέρμα στὸ ἐπάγγελμα. “Ανθρωπο δὲν ἤθελε νὰ ἰδῆ στὸ μαγαζί του. Καὶ λογάριαζε μέρα μὲ τὴ μέρα πότε θὰ τὸ κλείσῃ.. Σὲ μιὰ τέτοια ὥρα, κακοκεφιᾶς του, φθάνει, κάποιος σημαίνων Κονιτσιώτης, πού ἦταν φαίνεται στὸ παιχνίδι τοῦ Νετζήπ Μπαρμπέρη, κι’ εἶχε τὸ θάρρος, καὶ τραβάει κασουφιασμένος κι’ ἀμίλητος πρὸς τὴν καρέκλα. Τί νὰ κάνῃ ὁ καημένος ὁ κουρέας, βαρυστημένος σηκώνεται, περνάει βίαστικὰ τὴ λεκάνη στὸ λαιμὸ τοῦ πελάτη κι’ ἀρχίζει τὴ δουλειά του βλοσυρός. “Ὅλα πήγαιναν καλά, ὥσπου γιὰ μιὰ στιγμή, κοντοστεκεται ὁ Μπαρμπέρης, κάνει πὼς σκέφτεται κι’ ἀπότομα παρατάει τὸν πελάτη στὴν καρέκλα, καὶ τραβάει σὰ νὰ μὴ συνέβηκε τίποτα, στὴ γωνιά τοῦ μαγαζιοῦ, ὅπου μιὰ καὶ δυό, ἀνασηκώνει τὴν ποδιά του καὶ κατὰ τρόπο ἀσύστολο ἄρχισε νὰ κάνῃ αὐτὸ πὺ κάνουν ὅλοι οἱ ἄντρες ὄρθιοι.

Ὁ πελάτης δὲν πίστευε στὰ μάτια του. Ἀγανακτισμένος, δὲν ἤξερε πὼς νὰ τὸ πάρῃ. Καλοσυλλογίζεται καὶ συγκρατώντας τὸν εὐλόγο θυμὸ του, λέει:

—Τί εἶναι αὐτὰ Νετζήπη μου, πὺ βλέπω;

—“Α! νὰ σοῦ εἰπῶ, ἀπαντάει ἐκεῖνος μὲ ὕφος ἀδιάφορο. Ξέρεις, ἐγώ, ἀποφάσισα νὰ κλείσω τὸ μαγαζὶ σὲ κανὰ δυὸ μέρες, καὶ δὲ μὲ νοιάζει. “Ας γίνουν ὅλα τούμπανο.

Ξεροκατάπιε ὁ πελάτης, κάνει πὼς βλέπει κι’ αὐτὸς

σάν ὀρθή τὴν ἐνέργεια τοῦ μαγαζάτορα καὶ περιμένει ὑπομονετικὰ νὰ τελειώσῃ τὸ ξύρισμά του. Κάποτε τελείωσε. Σηκώνεται ὁ πελάτης, φτιάχνεται κι' ἐτοιμάζεται νὰ φύγῃ. Ὅποτε, σάν κάτι μέσα νὰ τοῦ ἤρθε. Ἀλλάζει πορεία καὶ τραβάει κι' αὐτὸς πρὸς τὴν ἴδια γωνιὰ ποῦχε πάει κι' ὁ Μπαρμπέρης γρηγορώτερα. Χωρὶς νὰ χάσῃ καιρό, ἀνασκουμπώνεται, ἀναδιπλώνεται στὰ δύο κι' ἐτοιμάζεται γιὰ κάπως σοβαρότερη δουλειά, ἀπὸ κείνη ποῦχε κάνει λίγο προηγούμενα ὁ μαγαζάτορας. Ὅταν ὁ Μπαρμπέρης ἀντιλαμβάνεται τί πάει νὰ γίνῃ, πετάγεται ἔξαλλος καὶ μπήζει τὶς φωνές.

—Τί τὸ πέρασες, ρὲ παλιο..., τὸ μαγαζί;

—Ἄ! Ὡς ἐκεῖ καὶ μὴ παρέκει, ἀγαπητέ, τοῦ λέει συγκρατημένα ὁ πελάτης. Ἄν ἐσὺ ποὺ φεύγεις ὕστερα ἀπὸ δυὸ μέρες κ...ᾶς τὸ μαγαζί σου, μπροστὰ στὰ μάτια μου ἀδιάντροπα, τί περιμένεις ἀπὸ μένα ποὺ φεύγω τώρα κιάλας. Ἐγὼ ἔχω ἓνα λόγο παραπάνω νὰ τὸ χ....

Ἔγινε;... δὲν ἔγινε στὴν Κόνιτσα τοῦτο τὸ περιστατικό; Κανένας δὲ ξέρει...

Ἡ ἱστορία, μὲ κάποιες παραλλαγές εἶναι γνωστὴ σ' ὀλόκληρη τὴ χώρα.

Παρ' ὅλα τοῦτα, οἱ Κονιτσιῶτες ἐπιμένουν νὰ θεωροῦν σάν πρωταγωνιστὴ τῆς τὸν Νειζήπ Μπαρμπέρη... Τίς οἶδε γιὰ ποιὸ λόγο;

Στὴν ἄκρη τῆς Καινούριας Ἀγορᾶς ἀπλώνονταν κατηφορικὰ τὸ λιβάδι τοῦ Παζαρόπουλου. Τεράστιο λιβάδι, ἐπίτηδες ἀφημένο γιὰ τὴν ἐμποροπανήγυρη τῆς Κόνιτσας, ποὺ γίνονταν, αἰῶνες τώρα, κάθε χρόνο στὶς ἀρχὲς τοῦ Ὀκτώβρη.

Αὐτὸ ἦταν τὸ Παζαρόπουλο. Ἄλλο ἓνα Παζαρόπουλο φαίνεται πὼς γίνονταν στὸ Φυτόκο, σὲ χρόνους ἀμνημόνευτους. Τὸ μεγάλο παζάρι, ὅμως, τὰ Παζάρια,

ὅπως τ'άλεγαν, γίνονταν τὸν πολὺ παλιὸ καιρὸ στὴ Δεπαλίτσα. Ἴσως ἀκόμα παλιότερα, τὸ ἴδιο Μεγάλο Παζάρι νὰ γίνονταν ἀπέναντι, κάτω ἀπὸ τὴ Μελισσόπετρα. Παμπάλαια ἱστορία, ποὺ χάνεται μέσ' τὴν ἀχλὺ τῶν ἀπροσδιόριστων, γιὰ τὴν περιοχὴ, βυζαντινῶν χρόνων.

Τὰ «Παζάρια» τῆς Δεπαλίτσας ἔσβυσαν γιὰ πάντα στὰ 1657, τότε ποὺ οἱ Καραμουρατάτες χτύπησαν τοὺς Λαλιάτες (ἄγριες κι' οἱ δυὸ ἀρβανίτικες φάρες ποὺ κατοικοῦσαν γύρω ἀπ' τὰ Μεσογέφυρα) καὶ δὲν ἔμεινε τίποτε ὄρθιο στὸν τόπο.

Σὰν ἀπόψε καὶ σὰν τώρα
κι' ἐνωρίτερα ἀκόμα
ἐπιαστῆκαν οἱ Λαλιάτες
μὲ τοὺς Καραμουρατάτες
κι' ἐδιαγουμανῆσαν τὸ Παζάρι...

Πολλὲς οἰκογένειες τότε, ἀπ' τὰ γύρω χωριά, τὰ χωριά τοῦ Μπουραζανιοῦ, ὅπως τὰ λέγαν, ὅσες εἶχαν μείνει ἀπὸ παλιότερους κατατρεγμοὺς τῶν ἴδιων ἀγριανθρώπων, πῆραν τὰ μάτια τους καὶ φύγαν. Ἄλλοι τράβηξαν γιὰ τὴ Βλαχιά ἄλλοι γιὰ τὴ Βουλγαρία κι' ἄλλοι γιὰ τὴ Ρουσία. Πολλοὶ ἦρθαν κι' ἐγκαταστάθηκαν στὴν Πάνω Κόνιτσα, γύρω ἀπ' τὴν ἐκκλησία τοῦ Ἁγ. Νικόλα. «Εἰς τὴν χώραν τῶν Πουρατζάνος», ὅπως λέει ἡ παλιὰ ἐνθύμησις.

Ἐνῶ στὰ Παζάρια τῆς Μολυβδοσκεπάστης «ἐσυνάζετο πλῆθος ἀνθρώπων», ἀπ' ὅλες τὶς γωνιὲς τῆς Ἠπείρου καὶ τῆς Ἀλβανίας καὶ γίνονταν μεγάλες συναλλαγές σὲ κάθε εἶδους ἐμπορεύματα, στὸ Παζαρόπουλο τῆς Κόνιτσας, οἱ συναλλαγές περιορίζονταν ἀποκλειστικὰ στ' ἄλογα καὶ στὰ μάλλινα. Οἱ Γκέκηδες, μὲ τὶς ἄσπρες βράκες καὶ τ'άσπρα φέσια, φέρναν μέσ' ἀπ' τὴν Ἀρβανιτιά, ὠραῖα καὶ γεροδεμένα ἄλογα, ποὺ τὰ ἔκθεταν στὴν ἄπλα τοῦ λιβαδιοῦ. Κι' οἱ βλάχοι κατέβαζαν ἀπ' τὰ βουνά, ὡς περνοῦσαν γιὰ τὰ χειμαδιὰ τους, τὶς κατακόκκινες φλο-

κάτες βελέντζες, τις καπότες καὶ τᾶλλα ὑφαντά. Τίς οἶδε
γιατὶ εἶχε γίνεαι αὐτὸς ὁ διαχωρισμὸς, ἀνάμεσα στὰ δυὸ
Παζάρια; Ἴσως γιὰτὶ ἡ Κόνιτσα ἦταν τὸ πέρασμα τῶν
Βλάχων στὴ φθινοπωρινή τους μετακίνηση. Ἴσως γιὰτὶ
ἡ Κόνιτσα τοὺς ἔδινε μεγαλύτερη ἀσφάλεια. Πάντως, ὅ-
πως καὶ νᾶχη τὸ πρᾶγμα, ἦταν τόσο σημαντικὴ ἡ ἀξία ποὺ
εἶχε τὸ Παζαρόπουλο τῆς Κόνιτσας, γιὰ ὅλη τὴν περιο-
χή, ἀκόμα καὶ στὰ χρόνια ποὺ πέρασαν οἱ Σλαῦοι ἀπὸ τὴν
Ἠπειρο. (Ἄπ' τὸν πέμπτο μέχρι καὶ τὸν δέκατο αἰῶ-
να μετὰ Χριστὸν) καὶ τόσο καίριο ρόλο ἔπαιζε στὴ ζωὴ
τῶν ἀνθρώπων, ὥστε ἀκόμα κι' ὁ ἴδιος ὁ οἰκισμὸς ἔχασε
τὸ παλιὸ του ὄνομα, (ἔμεινε τώρα στὰ χεῖλη τῶν γερόν-
των κάποιο ἀχρωμάτιστο, χωρὶς ἐπιφάνεια, χωρὶς ἱστο-
ρικὸ προσδιορισμὸ, ἀλλὰ μ' ἓνα ἀπέραντο βάθος «Παλιο-
χώρι» ἢ «Μπέρκο»), καὶ πῆρε κατὰ πᾶσα πιθανότητα τὸ
νομα τοῦ Παζαριοῦ. Κόνιτσα (ἡμέλιστα Κόννιτσα, μὲ δύο
νὶ) στὰ παλιὰ σλαυικὰ σημαίνει ἀλογοπάζαρο.

Τὸ Παζάρι εἶχε τοὺς κινδύνους του, τοὺς κινδύνους
ἀπ' τοὺς ληστὲς ποὺ караδοκοῦσαν παντοῦ, ὡς ἡ ποικιλία
τῆςπραμάτειας τῶν συναλλαγῶν, μὲ τὸν καιρὸ πλουτί-
ζονταν καὶ ὡς ἔμπαιναν στὸ πάρε - δόσε τῶνπραματευ-
τάδων, τὰ χρυσικὰ, τ' ἀσημικὰ, τὰ μετάζια, οἱ πολύτιμες
γοῦνες, τὰ μπαχαρικὰ καὶ τὸ κἀντιο, ποῦταν τὰ χρόνια
κεῖνα εἶδη δυσεύρετα. Γι' αὐτὸ κι' οἱ Κονιτσιῶτες ἔχτι-
σαν καταμεσίς στὸ λιβάδι, ἓνα δεῦτερο περιχαρακωμένο
Παζάρι, χρησιμοποιούμενο ἀποκλειστικὰ κατὰ τὸ Παζα-
ρόπουλο καὶ γιὰ τις πολύτιμεςπραμάτειές του. Πότε χτί-
στηκε; Ποιὸς ξέρει... Ἐνας δρόμος πλατὺς 3 μὲ 4 μέτρα.
Ἄπὸ δῶ κι' ἀπὸ κεῖ θολωτὰ πόστα γιὰ τοὺςπραματευτά-
δες. Ὁ δρόμος εἶχε μῆκος γύρω στὰ 50 μέτρα καὶ στίς
ἄκρες του δυὸ βαρειᾶς ξύλινες πόρτες μὲ μεγάλα καρφο-
κέφαλα.

Τὸ κτίσμα αὐτὸ κλασσικὸ στὸ εἶδος του, ποὺ σοῦ θύ-
μιζε, ἔτσι ξεμοναχιασμένο ἀπ' τὸν ἄλλο οἰκισμὸ, σὲ μι-

κρογραφία τὰ Παζάρια — Κάστρα τῶν μεγάλων εὐρωπαϊκῶν κάμπων, στὰ χρόνια τοῦ μεσαίωνα, δὲν ξέρω πῶς ἔξαφανίστηκε τὴν περίοδο τῆς τελευταίας κατοχῆς. Πέτρα τὴν πέτρα. Καὶ ξερριζώθηκε αὐτὸ τὸ μνημεῖο. Καὶ δὲν ἔμεινε οὔτε σημάδι. Οὔτε ἓνα σημάδι, ἀπ' τὸ ζωντανὸ παρελθόν του, πάνω στὸ ὁποῖο χτίστηκε ἡ μικρὴ ἱστορία αὐτῆς τῆς Πολιτείας.

«Στὴ ρημαγμένη τούτη γούβα
μέσα στὰ βουνὰ
Κάτω ἀπ' τὸ ἀχνὸ φεγγαρόφωτο
τραγουδάει τὸ χορτάρι
Πάνω σ' ἀφανισμένους τάφους
γύρω στὴν ἐκκλησιά...».

Ὁ Μᾶης στὰ παιδικὰ μας χρόνια, ἦταν ὁ μῆνας τῆς ἀπελευθέρωσής μας. Ἀπ' τὴν Πρωτομαγιά κι' ὄλας, φαίνονταν ἡ ἐκκρηξη.

Χαράματα, πρὶν καλὰ — καλὰ σκάση ἢ αὐγὴ, πεταγώμαστε ἀπ' τὰ παράθυρα, κι' ἀπ' τὶς μάντρες σὰν κλέφτες, κι' ἀλαφιασμένοι τρέχαμε στὶς γειτονιές, σπίτι μὲ σπίτι, γιὰ νὰ συρματαμπαρώσουμε τὶς ξένες ἐξώπορτες. Καμμιά φορὰ κουβαλούσαμε μαζὶ μας κι' ἓνα σωρὸ ἀπίθανα σύνεργα, τανάλιες, σκεπάρνια, κατσαβίδια, γιὰ νᾶναι τὸ κλείσιμο πρὸ σίγουρο. Κι' ὅταν ὁ σκοπὸς μας πετύχαινε (γιατὶ δὲν πετύχαινε πάντοτε, εἴτε ἀπὸ ἔλλειψη κρικέλλας, εἴτε γιατί μᾶς ἀνάμενε πίσω ἀπ' τὴν πόρτα κρυμμένος ὁ νοικοκύρης, κραδαίνοντας μιὰ πελώρια τζουμάκα κι' ὅπου φύγει - φύγει), καταϊκανοποιημένοι καὶ χορτάτοι ἀπὸ μιὰ ἐνστικτώδικη ἄγρια χαρά, ἀνηφορίζαμε πρὸς τὸ Μέγα Μάρμαρο, ἢ τὰ Πλατάνια, ὅπου ἀνταμώνουμε τὶ παρέες μας, κι' ὅλοι μαζὶ ἀπὸ κεῖ τραβούσαμε γραμμὴ γιὰ τὸ βουνό.